

Hon kämpade för att rädda sin älskade

Anna Larina fick bara uppleva några få år tillsammans med sin älskade, den ryske kommunistledaren Nikolaj Ivanovitj Bucharin, innan han ställdes inför rätta på Stalins order och dömdes till döden.

I egenskap av Bucharins hustru straffades hon med årtal i fängelse, arbetsläger och slutligen påtvingad vistelse på olika deportationsorter – dessutom tvångsomhändertogs hennes och Bucharins son och det skulle drygt tjugo år innan hon återsåg honom. Hon berättar om sitt och mannens öde i självbiografen *I minnets labyrinter*. En bok som inte bara är en berättelse om en ovanligt modig kvinna utan också är en skildring av det öde som drabbade en hel generation revolutionärer under Stalin.

Anna Larina förälskade sig redan som sextonåring i den tjugosju år äldre Nikolaj Ivanovitj Bucharin som var en vän till hennes far, Jurij Larin, även han en bolsjevikveteran. Bucharin besvarade den ovanligt mogna unga kvinnans känslor, men det dröjde ändå flera år innan de blev ett par. Ålderskillnaden gjorde sitt till för att få dem att tveka och famla osäkert, till den vinterdag i januari 1934, när deras slumpartade möte utanför entrén till Fackföreningarnas hus i Moskva beseglade deras kärlek med några få ord:

”-Vill du att jag skall komma till dig genast? frågade han.

-Ja, svarade jag bestämt.

-Men sedan blir du aldrig av med mig mer!

-Det blir inte du heller.”

Föga anade de att Bucharin skulle dömas till döden fyra år senare i just Fackföreningarnas hus, som huvudanklagad i den tredje och sista av de stora Moskvaprocesserna som utplånade Lenins medarbetare.

Bucharin hade varit en av bolsjevikpartiets populäraste ledare - ”partiets älskling” som ingen mindre än Lenin uttryckte det - fram till slutet av 20-talet när han utmanövrerades av Stalin som utnyttjat hans popularitet i kampen mot den sista stora partioppositionen. Först försent upptäckte Bucharin att för Stalin var politiska idéer bara ett sätt att öka generalsekreterarens personliga makt.

Den tredje processen i mars 1938 var den sista och största av processerna. Här knöts alla processernas trådar i ihop. Bucharin och hans meningsfrände från 1929 års ”högeropposition” Aleksej Rykov kopplades ihop med den landsförvisade oppositionsledaren Trotskij, med ex-oppositionella som Zinovjev och Kamenev, och med en rad länders underrättelsetjänster. Bland de anklagade fanns också ett antal personer som dittills betraktats som lojala stalinister. Tillsammans anklagades de för att ha organiserat en jättekonspiration med förgreningar över hela Sovjetunionen.

I likhet med två föregående processerna erkände sig de anklagade skyldiga till de mest groteska anklagelser. Anklagelser som fullständigt stod i strid med deras liv och övertygelser. Idag vet vi att Stalins säkerhetspolis fick de anklagade att ”erkänna” genom en rad metoder, inte minst att som i Bucharins fall hota med repressalier mot deras anhöriga.

Många, alltför många, vare sig ville eller kunde förmå sig att tro att processerna var ett djävulskt iscensatt skådespel. Om de granskat Bucharins ”vittnesmål” närmare skulle de upptäcka att han egentligen inte bekände något. I själva verket mobiliserade Bucharin hela sin begåvning för att riva sönder värdet av bekännelserna utan att bryta det ”avtal” som kunde rädda livet på hans hustru och barn.

Han medgav att han lett ”blocket av högermän och trotskister”, som deras påstådda konspiration kallades, men tog sedan udden av den ena anklagelsen efter den andra. När han påpekade ”att den åtalades erkännande är en medeltida princip” rodnade åklagaren Vysjinskij.

Alla tre rättegångarna byggde nämligen helt och hållet på de anklagades påstådda erkännanden.

Bucharin dömdes till döden och avrättades den 15 mars 1938. När Anna Larina fick beskedet av en medfånge att hennes man avrättats befann hon sig själv i en smutsig cell i Novosibirsk med en halvtam råtta som enda sällskap. Den medfånge som överbringade den hemska underrättelsen genom den urgamla fångmetoden att knacka ett bokstavschiffer, hade själv tillhört säkerhetstjänstens ledning under Genrich Jagoda - den tidigare säkerhetstjänstchefen som också dömdes till döden som medkonspiratör i den tredje Moskvaprocessen - och räknade illusionslöst med att bli avrättad:

”As är vi allihop: både Jagoda och jag och våra efterträdare. Vi blev brottslingar därför att vi inte tog livet av mannen som tvingade oss och tvingar dem som har efterträtt oss att begå förbrytelser. Jag har tre dygn kvar att leva och jag är inte rädd för att säga det: storförbrytaren är Stalin!”

Bucharins testamente

Många av dem som delade hennes öde gick under, men Anna Larina överlevde. Ett av skälen till hennes livsvilja i ansiktet på nästan övermänskliga odds var hennes löfte till sin mördade man att föra hans sista budskap vidare och rentvå honom. Ett budskap till framtida generationer av ledare för det sovjetiska kommunistpartiet som hon omsorgsfullt memorerat och upprepade för sig själv varenda dag under den långa vandringen mellan fångelser och arbetsläger, och i vilket Bucharin förklarade att han är oskyldig och begär att de skall rentvå honom:

”Jag har tillhört partiet sedan jag var 18 år och mitt livs mål och syfte har alltid varit att kämpa för arbetarklassens intressen, för socialismens seger. I dessa dagar publicerar en tidning med det heliga namnet *Pravda* /Sanningen/ det ruttnaste förtal om att jag, Nikolaj Bucharin, skulle ha velat rasera oktoberrevolutionens landvinningar och återinföra kapitalismen. Det är en oerhörd oförskämndhet. I fråga om fräckhet och ansvarslöshet mot folket är det en lögn som kan mäta sig med ett påstående i stil med att Nikolaj Romanov skulle ha vikt sitt liv åt att bekämpa kapitalismen och monarkin och ägnat sig åt att genomföra en proletär revolution ...

Jag vädjar till er, en framtida generation partiledare, som fått historiens uppdrag att radera ut den monstruösa härva av förbrytelser som blir allt väldigare i dessa ohyggliga dagar och som flammor upp och kväver partiet ... Jag ber den nya, unga och hederliga generationen av partiledare att läsa upp mitt brev på centralkommitténs plenum och återge mitt partimedlemskap. Kamrater. Ni skall veta att också en droppe av mitt blod finns på den fana ni bär på den segerrika vägen till kommunismen!!

Först 1988 förklarades han oskyldig och återupptogs postumt i det sovjetiska kommunistpartiet. Fast man kan inte låta bli att fråga om Bucharin verkligen skulle ha velat bli återupptagen i det sovjetiska kommunistpartiet om han fortfarande varit i livet. Ett parti som saknade all inre demokrati och som var på väg att falla sönder, medan många av dess ledare kastade längtansfyllda blickar på den kapitalism som Bucharin vikt sitt liv åt att bekämpa.

Anna Larinas självbiografi är ett gripande vittnesbörd om en ung kvinnas kamp för sin och sin älskades heder. Den förtjänar att läsas av var och en som vill förstå de ideal som formade en hel generation ryska revolutionärer och hur dessa ideal skändades av Stalin och hans underhuggare.

Anders Hagström

Lästips:

[Bucharins tre ansikten](#) (artikel av Martin Fahlgren)

[Om Moskvarättegångarna](#) (artikel av Kenth-Åke Andersson).

[Moskvaprocesserna](#) (bok av Pierre Broué:)